

CLASS : 12th (Sr. Secondary)

Code No. 205

Series : SS-April/2021

रोल नं०

संस्कृत

भाग - I

(आत्मनिष्ठ प्रश्न)

(Academic)

(Only for Fresh/School Candidates)

समय : 2½ घण्टे]

[पूर्णांक : 80 (भाग-I : 40, भाग-II : 40)

प्रश्न-पत्र दो भागों में विभाजित है : भाग-I (आत्मनिष्ठ) एवं भाग-II (वस्तुनिष्ठ)। परीक्षार्थी को दोनों भागों के प्रश्नों के उत्तर को अपनी उत्तर पुस्तिका में लिखना है। प्रश्न-पत्र का भाग-I परीक्षा आरम्भ होने पर पहले उत्तर-पुस्तिका के साथ दिया जाएगा तथा भाग-II के लिए आखिरी का एक घंटे का समय दिया जाएगा अर्थात् परीक्षा समाप्त होने से एक घंटा पूर्व परीक्षार्थी को भाग-II का प्रश्न-पत्र दिया जाएगा।

भाग-I के प्रश्न-पत्र में कुल 9 प्रश्न एवं भाग-II के प्रश्न-पत्र में कुल 37 प्रश्न हैं।

- कृपया जाँच कर लें कि भाग-I के इस प्रश्न-पत्र में मुद्रित पृष्ठ 4 तथा प्रश्न 9 हैं।
- प्रश्न-पत्र में दाहिने हाथ की ओर दिये गये कोड नम्बर को छात्र उत्तर-पुस्तिका के मुख्य-पृष्ठ पर लिखें।
- कृपया प्रश्न का उत्तर लिखना शुरू करने से पहले, प्रश्न का क्रमांक अवश्य लिखें।
- उत्तर-पुस्तिका के बीच में खाली पन्ना/ पन्ने न छोड़ें।
- उत्तर-पुस्तिका के अतिरिक्त कोई अन्य शीट नहीं मिलेगी। अतः आवश्यकतानुसार ही लिखें और लिखा उत्तर न काटें।
- परीक्षार्थी अपना रोल नं० प्रश्न-पत्र पर अवश्य लिखें।
- कृपया प्रश्नों का उत्तर देने से पूर्व यह सुनिश्चित कर लें कि प्रश्न-पत्र पूर्ण व सही है, परीक्षा के उपरान्त इस सम्बन्ध में कोई भी दावा स्वीकार नहीं किया जायेगा।

निर्देश: -

- (i) प्रत्येकं खण्डम् अधिकृत्य उत्तराणि एकस्मिन् स्थाने क्रमेण लेखनीयानि।
- (ii) प्रश्नसंख्या प्रश्नपत्रानुसारम् अवश्यमेव लेखनीया।
- (iii) श्रेष्ठाङ्गान् प्राप्तये सुवाच्योलेखोऽपेक्ष्यते।

205/ I

P. T. O.

खण्ड: 'क'
(अपठितम् अवबोधनम्)

1. अधोलिखितम् अनुच्छेदं पठित्वा एतदाधारितानां प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतपूर्णवाक्येन लिखत -

बाल्यकाले विशेषतो बालकस्योपरि संसर्गस्य प्रभावो भवति। बालको यादृशैः बालकैः सह संगतिं करिष्यति तादृशः एव भविष्यति। अतः बाल्यकाले दुर्जनैः सह संगतिः कदापि न करणीया। दुर्जनानां संसर्गेण बहवः हानयः भवन्ति। यथा दुर्जनसंसर्गेण मनुष्यः असद्वृत्तः दुर्विचारयुक्तः च भवति तस्य बुद्धिः दूषिता भवति। सः दुर्व्यसनग्रस्तो भवति। अतः तस्य शरीरं क्षीणं दुर्बलं च भवति। कीर्तिः नश्यति। अतः स्वयशोवृद्धये ज्ञानवृद्धये सुखस्य शान्तेश्च प्राप्तये सर्वैरपि सदा सत्संगतिः करणीया दुर्जनसंगतिश्च हेया।

प्रश्नाः-

- (क) बाल्यकाले बालकस्योपरि कस्य प्रभावो भवति ? 5 × 2 = 10
- (ख) कैः सह संगतिः कदापि न करणीया ?
- (ग) दुर्जनसंसर्गेण मानवस्य बुद्धिः कीदृशी भवति ?
- (घ) कदा दुर्जनैः सह संगतिः कदापि न करणीया ?
- (ङ) दुर्जनसंसर्गेण का नश्यति ?

खण्ड: 'ख'
(रचनात्मकं कार्यम्)

2. विषयमेकमधिकृत्य लघुनिबन्धं संस्कृतभाषया रचयत - 1 × 3 = 3

- (क) प्रातःकालीनभ्रमणम्
- (ख) संस्कृतभाषायाः महत्त्वम्
- (ग) मम प्रियं पुस्तकम्

खण्ड: 'ग'
(पठितम् अवबोधनम्)

3. अधोलिखितगद्यांशस्य हिन्दीभाषया सरलार्थः कार्यः – 1 × 5 = 5

(क) राजवचनमनुगच्छति जनो भयात्। उपदिश्यमानमपि ते न शृण्वन्ति। अवधीयन्तः खेदयन्ति हितोपदेशदायिनो गुरुन्।

अथवा

(ख) यौवनारम्भे च प्रायः शास्त्रजलप्रक्षालननिर्मलापि कालुष्यमुपयाति बुद्धिः। नाशयति च पुरुषमत्यासङ्गो विषयेषु।

4. अधोलिखितश्लोकस्य हिन्दीभाषया सरलार्थः कार्यः – 1 × 5 = 5

(क) ईशा वास्यमिदं सर्वं यत्किञ्चित् जगत्यां जगत्।
तेन त्यक्तेन भुञ्जीथाः मा गृधः कस्यस्विद्धनम्॥

अथवा

(ख) तमध्वरे विश्वजिति क्षितीशं
निःशेषविश्राणितकोषजातम्।
उपात्तविद्यो गुरुदक्षिणार्थी
कौत्सः प्रपेदे वरतन्तुशिष्यः॥

5. अधोलिखितासु सूक्तिषु **एकस्याः** सूक्त्याः भावार्थं हिन्दीभाषया लिखत – 1 × 3 = 3

(क) दातव्यं भोक्तव्यं धनविषये संचयो न कर्त्तव्यः।
(ख) एवं त्वयि नान्यथेतोऽस्ति न कर्म लिप्यते नरे।
(ग) जगाद भूयो जगदेकनाथः।

खण्ड: 'घ'

(संस्कृतसाहित्यपरिचयः)

6. कालिदासस्य *अथवा* पं० हृषीकेशस्य संक्षिप्तपरिचयः हिन्दीभाषया लेखितव्यः। 1 × 5 = 5
7. अधस्तनयोः पुस्तकयोः मध्ये *एकस्य* पुस्तकस्य संक्षिप्तपरिचयः हिन्दीभाषया लेखनीयः - 1 × 5 = 5
- (क) गीता
- (ख) रघुवंशम्

खण्ड: 'ङ'

(छन्दोऽलंकारयोः परिचयः)

8. अधोलिखितेषु छन्दस्सु *एकस्य* छन्दसः संस्कृतभाषया लक्षणं लिखत - 1 × 2 = 2
- (i) इन्द्रवज्रा
- (ii) उपेन्द्रवज्रा
- (iii) वंशस्थम्
9. अधः प्रदत्तेषु अलंकारेषु *एकस्य* अलंकारस्य लक्षणं संस्कृतभाषया लिखत - 1 × 2 = 2
- (i) यमकालंकारः
- (ii) उपमालंकारः
- (iii) ब्याजस्तुतिः

CLASS : 12th (Sr. Secondary)

Code No. 205

Series : SS-April/2021

रोल नं०

संस्कृत

भाग - II

(वस्तुनिष्ठ प्रश्न)

(Academic)

(Only for Fresh/School Candidates)

-
- कृपया जाँच कर लें कि **भाग-II** के इस प्रश्न-पत्र में मुद्रित पृष्ठ 7 तथा प्रश्न 37 हैं।
 - परीक्षार्थी अपना रोल नं० प्रश्न-पत्र पर अवश्य लिखें।
 - कृपया प्रश्नों का उत्तर देने से पूर्व यह सुनिश्चित कर लें कि प्रश्न-पत्र पूर्ण व सही है, परीक्षा के उपरान्त इस सम्बन्ध में कोई भी दावा स्वीकार नहीं किया जायेगा।
-

निर्देश: -

- (i) प्रत्येक खण्डम् अधिकृत्य उत्तराणि एकस्मिन् स्थाने क्रमेण लेखनीयानि।
- (ii) प्रश्नसंख्या प्रश्नपत्रानुसारम् अवश्यमेव लेखनीया।
- (iii) श्रेष्ठाङ्कान् प्राप्तये सुवाच्योलेखोऽपेक्ष्यते।

खण्ड: 'क'

1. अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा अधस्तानां प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतभाषया लेखितव्यानि -

राजानः न मानयन्ति मान्यान्। जरावैक्लव्यप्रलपितमिति पश्यन्ति वृद्धोपदेशम्। कुप्यन्ति हितवादिने।

प्रश्नाः -

2 × 1 = 2

- (क) राजानः कस्मै कुप्यन्ति ?
- (ख) के मान्यान् न मानयन्ति ?

2. अधोलिखितं श्लोकं पठित्वा अधस्तनयोः प्रश्नयोः उत्तरे देये -

कर्मणैव हि संसिद्धिमास्थिता जनकादयः।

लोकसंग्रहमेवापि संपश्यन्कर्तुमर्हसि।।

205/ II

P. T. O.

प्रश्नाः-

2 × 1 = 2

(क) जनकादयः केनैव संसिद्धिम् आस्थिताः ?

(ख) किं संपश्यन् त्वं कर्म कर्तुम् अर्हसि ?

3. रेखाङ्कितपदमाधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत -

2 × 1 = 2

(क) विद्यया अमृतम् अश्नुते।(ख) तेन त्यक्तेन भुञ्जीथाः।**खण्डः 'ख'****(बहुविकल्पीयाः प्रश्नाः)****अधस्तनप्रश्नानां लिखितोत्तरविकल्पेषु शुद्धविकल्पं चित्वा उत्तरपुस्तिकायां लिखत -**

1 × 34 = 34

4. 'तपोधनः' इति पदे कः समासः ?

(क) द्वन्द्वः

(ख) द्विगुः

(ग) तत्पुरुषः

(घ) बहुव्रीहिः

5. 'महान् ऋषिः' इति पदे किं समस्तपदम् ?

(क) महार्षिः

(ख) माहर्षिः

(ग) महर्षिः

(घ) महाऋषिः

6. 'तथापि' इति पदे कः सन्धिः ?

(क) दीर्घसन्धिः

(ख) गुणसन्धिः

(ग) वृद्धिसन्धिः

(घ) यणसन्धिः

7. 'न + उपसर्पति' इति पदे किं सन्धिपदम् ?

(क) नोपसर्पति

(ख) नेपसर्पति

(ग) नुपसर्पति

(घ) नौपसर्पति

8. 'नैव' इति पदे कः सन्धिविच्छेदः ?
- (क) नै + व (ख) न + एव
(ग) ना + व (घ) नै + एव
9. 'विद्वान्' इति पदस्य विलोमपदमस्ति -
- (क) मूर्खः (ख) चञ्चलः
(ग) पुरुषः (घ) महिला
10. 'जलम्' इति पदस्य पर्यायपदं लिखत।
- (क) सरिता (ख) सरवरः
(ग) सलिलम् (घ) तड़ागः
11. 'राज्ञः पुरुषः' इति विग्रहे किं समस्तम् ?
- (क) राजासमीपम् (ख) राजपुरुषः
(ग) राज्ञासमीपम् (घ) राज्ञसमीपम्
12. 'विना' इति उपपदयोगे का विभक्तिः ?
- (क) प्रथमा (ख) द्वितीया
(ग) षष्ठी (घ) चतुर्थी
13. 'आ + गम् + ल्यप्' एतेषां संयोगे किं रूपम् ?
- (क) आगत्य (ख) आगमय
(ग) आगत्वा (घ) अगच्छत्
14. 'अब्रवीत्' अत्र कः लकारः ?
- (क) लट् (ख) लोट्
(ग) लृट् (घ) लङ्

15. 'पृच्छति' पदे कः लकारः ?

(क) लट्

(ख) लोट्

(ग) विधिलिङ्

(घ) लेट्

16. 'तस्य' अत्र का विभक्तिः ?

(क) चतुर्थी

(ख) पञ्चमी

(ग) षष्ठी

(घ) सप्तमी

17. 'अस्मद्' प्रथमाविभक्तौ बहुवचने किं रूपम् ?

(क) अहं

(ख) आवाम्

(ग) वयम्

(घ) अस्मान्

18. 'अनवाप्य' इति पदे विग्रहोऽस्ति ?

(क) ना वाप्य

(ख) ना अनवाप्य

(ग) न अवाप्य

(घ) अवाप्य

19. 'तेनैव' इति पदे कः सन्धिः ?

(क) दीर्घसन्धिः

(ख) गुणसन्धिः

(ग) वृद्धिसन्धिः

(घ) यणसन्धिः

20. 'यत् + च' इति पदे किं सन्धिपदम् ?

(क) यच्च

(ख) यद्च

(ग) यत्च

(घ) यच

21. 'समुद्रोऽपि' इति पदे कः सन्धिविच्छेदः ?

(क) समुद्रे + अपि

(ख) समुद्रो + अपि

(ग) समुद्र + अपि

(घ) समुद्रः + अपि

22. 'अश्नुते' अत्र पदे कः धातुः ?

(क) अश्

(ख) अश्न्

(ग) अश्न

(घ) अन्

23. 'लभते' अत्र कः पुरुषः ?

(क) उत्तमपुरुषः

(ख) प्रथमपुरुषः

(ग) मध्यमपुरुषः

(घ) चतुर्थः पुरुषः

24. 'तृप्तम्' इति पदे कः प्रत्ययः ?

(क) तव्यत्

(ख) अनीयर्

(ग) क्त्वा

(घ) क्त

25. "तस्याः मुखं चन्द्र एव" कोऽलंकारो भवति ?

(क) श्लेषः

(ख) रूपकम्

(ग) व्याजस्तुतिः

(घ) अनुप्रासः

26. 'साकम्' इति उपपदयोगे का विभक्तिः ?

(क) द्वितीया

(ख) चतुर्थी

(ग) तृतीया

(घ) पञ्चमी

27. 'लब्ध्वा' इति पदे कः प्रत्ययः ?

(क) क्त

(ख) क्त्वा

(ग) यत्

(घ) ण्यत्

28. 'तमसा' इति पदस्य विलोमपदमस्ति ?

(क) मध्यः

(ख) भयः

(ग) अङ्गः

(घ) प्रकाशेन

29. 'दिवसेषु' इति पदस्य विशेषणपदं किम् ?

(क) समतिक्रामत्सु

(ख) महान्

(ग) दिवसेण

(घ) मूर्खः

30. 'दीर्घः' इति पदस्य विशेष्यपदं किम् ?

(क) पत्रम्

(ख) अवकाशः

(ग) रात्रिः

(घ) जीवनम्

31. अष्ट (12) वर्णाः कस्मिन् छन्दसि भवन्ति ?

(क) वंशस्थछन्दसि

(ख) मन्दाक्रान्ताछन्दसि

(ग) इन्द्रवज्राछन्दसि

(घ) अनुष्टुप् छन्दसि

32. 'साधुभिः' इति पदे का विभक्तिः ?

(क) तृतीया

(ख) चतुर्थी

(ग) पञ्चमी

(घ) षष्ठी

33. 'प्रकृतिसिद्धम्' इति पदे विग्रहोऽस्ति ?

(क) प्रकृतेः सिद्धम्

(ख) प्रकृत्या सिद्धम्

(ग) प्रकृतिः सिद्धम्

(घ) प्रकृतिः सिद्धः

34. 'न + आर्या' इति विग्रहे किं समस्तपदम् ?

(क) नार्या

(ख) अनार्या

(ग) नार्यः

(घ) नारीयः

35. 'सुकृतम्' इति पदस्य विलोमपदं लिखत।

(क) दुष्कृतम्

(ख) दुरितम्

(ग) पुराणम्

(घ) हस्ती

36. 'परितः' इति उपपदयोगे का विभक्तिः ?

(क) पञ्चमी

(ख) षष्ठी

(ग) द्वितीया

(घ) सप्तमी

37. 'दत्त्वा' इति पदे कः प्रत्ययः ?

(क) क्त्वा

(ख) तव्यत्

(ग) अण्

(घ) दथ्

